

Wileński, Franciszek

Program racjonalizacji produkcji rolnej w powiecie plockim na lata 1966-70

Notatki Płockie 11/6-40, 16-18

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PROGRAM RACJONALIZACJI PRODUKCJI ROLNEJ W POWIECIE PŁOCKIM NA LATA 1966 – 70

Inicjatywa opracowania programu racjonalizacji produkcji rolnej w powiecie płockim zrodziła się w roku 1964. W październiku 1964 r. przyjęto na sesji Powiatowej Rady Narodowej główne kierunki rozwoju rolnictwa na lata 1966—1970 uwzględniając wytyczne IV Zjazdu Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz aktualne warunki i możliwości powiatu. Konieczność opracowania programu podyktowana została wielkością zadań w zakresie wzrostu produkcji rolnej w latach 1966—1970 oraz szybkim rozwojem przemysłu i wzrostem ludności w mieście Płocku.

W roku 1960 na terenie miasta Płocka zlokalizowane zostały Mazowieckie Zakłady Rafineryjno-Petrochemiczne. W ciągu 5 lat (1960—1965) ludność miasta Płocka zwiększyła się o ponad 17 tys. osób tj. z 45 tys. w roku 1960 do 62 tys. w 1965 r. W tym samym czasie zatrudnienie wzrosło o 13 tys. osób, z tego dojeżdżało z powiatu płockiego około 3 tys. osób. Do roku 1980 ludność miasta Płocka na skutek dalszej rozbudowy przemysłu zwiększy się do około 100 tys. osób.

Rozwój ośrodka przemysłowego i związany z tym ciągły odpływ ludności wiejskiej do miasta z jednej strony, a konieczność stałej intensyfikacji produkcji rolnej oraz wzrost zadań w rolnictwie z drugiej, spowodowały konieczność podjęcia kroków zmierzających do wprowadzenia szeregu zmian w dotychczasowych formach działania. Wiadomym jest, że rozwój rolnictwa w rejonach uprzemysławianych ma nieco odmienny charakter jak na pozostałych terenach.

Szybko postępujące zmiany o charakterze ekonomicznym regionu uprzemysławianego wywołują szereg żywiołowych procesów we wszystkich dziedzinach gospodarki, przy czym najsilniej procesy te zaznaczają się w dziedzinie społeczno-ekonomicznej struktury wsi. Wywołuje to nieuchronny, chociaż w pierwszym okresie trudno uchwytne, negatywny wpływ na produkcję rolną. Wpływ ten wyraża się przede wszystkim w pewnej dezorganizacji istniejącego stanu zagospodarowania. Tymczasem równocześnie z naruszeniem równowagi gospodarczej w rolnictwie, występować zaczyna w tych rejonach nagły problem utworzenia planowo zorganizowanego wysoko produkcyjnego zaplecza rolniczego dla zaopatrzenia rozwijającego się przemysłu i miasta. Powiat płocki jest jeszcze i w tej wyjątkowej sytuacji, że przyjęte zadania na lata 1966—1970 w zakresie wzrostu produkcji rolnej są wyższe zarówno od średnich krajowych jak i wojewódzkich. Produkcja globalna rolnictwa w latach 1966—1970 powinna zwiększyć się w powiecie płockim o 17% przy czym zwierzęca o 13% i roślinna o 20% wobec zakładanej dla kraju 14—15%, w tym zwierzęca 11% i roślinna 17%. Produkcja towarowa zbóż natomiast powinna zwiększyć się około 2-krotnie w stosunku do uzyskanej w 1965 r. i wynosić około 65 tys. ton.

Stąd jedno z najpilniejszych potrzeb planowania gospodarczego w rolnictwie powiatu płockiego stało się

opanowanie i uporządkowanie rozwijających się żywiołowo procesów w zakresie rolnictwa oraz znalezienie w każdej konkretnej sytuacji najodpowiedniejszych form organizacyjnych i metod postępowania, umożliwiających w stosunkowo krótkim okresie czasu wprowadzenie planowego, racjonalnego systemu gospodarowania. Zapewnienie wszechstronności i dostatecznego stopnia szczegółowości opracowania problematyki rolnej w planowaniu gospodarki regionów, w których struktura ekonomiczna uległa zasadniczym przemianom wymaga ustalenia ogólnych i szczegółowych zasad postępowania w zakresie przeciwdziałania dezorganizacji produkcji i stworzenia podstaw nowego systemu organizacyjnego w rolnictwie tych regionów. Zagadnienia związane z organizacją rolnictwa dla każdego rejonu stanowią odrębny kompleks, którego specyfika powinna być każdorazowo uwzględniana, jeżeli cel, jakim jest racjonalne kształtowanie gospodarki ma być osiągnięty.

Opracowany dla powiatu płockiego program racjonalizacji produkcji rolnej określa kierunki rozwoju produkcji rolnej w przekroju mikroregionów na lata 1966—1970, ustala wielkość zadań produkcyjnych w zależności od warunków naturalnych i ekonomicznych, wskazuje na sposoby i formy realizacji tych zadań oraz określa w granicach możliwości nakłady inwestycyjne i środki produkcji w aspekcie najefektywniejszego ich wykorzystania. Program obejmuje gospodarkę całkowitą. Powiat podzielony został na 5 mikroregionów produkcyjnych na zasadzie rejoniczacji ekonomicznej.

Przy ustalaniu mikroregionów produkcyjnych wzięto pod uwagę następujące kryteria:

- 1) warunki przyrodnicze
- 2) warunki ekonomiczne
- 3) tradycje i przyzwyczajenia produkcyjne.

Kierunki produkcji rolnej oraz wielkości zadań produkcyjnych ustalono w zależności od warunków naturalnych i możliwości produkcyjnych danego mikroregionu, a także w oparciu o szczegółową i wszechstronną analizę stanu istniejącego z uwzględnieniem dynamiki rozwoju za ostatnie 5 lat.

Poziom i rodzaj nakładów inwestycyjnych oraz środków produkcji zsynchronizowany został ściśle z kierunkami i zakładanym poziomem produkcji rolnej w danym mikroregionie. Przyjęta została zasada daleko posuniętej koncentracji nakładów inwestycyjnych i środków produkcji na rejonu gwarantujące największą przyrost produkcji rolnej.

Poszczególne mikroregiony zostały zdeterminowane zarówno w kierunkach produkcji jak i jej wielkości oraz w środkach produkcji i nakładach inwestycyjnych. Przyjęcie powyższych zasad jest konsekwencją Uchwały II Plenum KC PZPR, jest jednocześnie gwarancją lepszego wykorzystania przeznaczonych na rolnictwo środków tkwiących w rolnictwie rezerw produkcyjnych oraz osiągnięcie przy określonych nakładach możliwie największych efektów produkcyjnych.

Program racjonalizacji produkcji rolnej ma znaczenie czysto praktyczne polegające na doskonaleniu planowania terenowego w rolnictwie, organizacji procesów ekonomiczno-produkcyjnych i lepszej koordynacji poczynając w sferze produkcji rolnej przez wszystkie jednostki i instytucje działające i współpracujące z rolnictwem.

W oparciu o założenia programu rozpracowane zostały szczegółowe plany i programy w poszczególnych dziedzinach działania. Dotyczą one między innymi programu kontraktacji roślinnej i zwierzęcej określającego wielkość zadań, rodzaj upraw i ich nasilenie w poszczególnych mikroregionach i wsiach, udziału grup obszarowych gospodarstw w rodzaju kontraktowanych roślin itp.

Kontraktacja jako instrument planowania w rolnictwie, zwłaszcza indywidualnym, będzie miała istotny wpływ na prawidłowy przebieg realizacji założonych zadań i kierunków w przyjętym programie na lata 1966—1970. Warto wspomnieć, że w powiecie płockim kontraktacją objęto w 1960 r. 16,5% zasiewów, w 1965 — 26,5%, a w roku 1970 obejmie się 40% wszystkich zasiewów, przy czym zbóż zakłada się zakontraktować 25 tys. ha, czyli 50,1% ich powierzchni wobec 22% powierzchni zakontraktowanych zbóż w roku 1965. Kontraktacja prowadzona jest od 1966 r. przez przodowników kontraktacji przy koordynacji gromadzkich rad narodowych. Opracowany został z zastosowaniem daleko posuniętej koncentracji szczegółowy plan budownictwa wiejskiego gwarantujący w określonych warunkach (przy braku materiałów budowlanych i kredytów bankowych) uzyskanie szybszych efektów jak przy stosowaniu formy niezorganizowanej. Rozwiązana została całkowicie sprawa ochrony roślin w sensie powszechności i kompleksowości, która prowadzona jest przez kółka rolnicze wyposażone w odpowiednią aparaturę.

Na terenie powiatu istnieją 63 takie punkty, w tym 59 w kółkach rolniczych i 4 prowadzone przez 2 P.O.M-y. Nasiennictwo zostało zreorganizowane pod kątem stabilizacji gospodarstw nasiennych, koncentracji tych gospodarstw w określonej ilości wsi (1, 2 lub maksimum 3 wsie) w gromadzie i prowadzenie wymiany przez handel.

Opracowany został i jest z powodzeniem realizowany program mechanizacji i budowy zaplecza technicznego poprzez grupy remontowo-montażowe zorganizowane przy kółkach rolniczych. Opracowano także szczegółowy 5-letni program zagospodarowania trwałych użytków zielonych, zagospodarowanie PFZ, przejmowanie gospodarstw ekonomicznie zaniedbanych itp. Opracowania te są obowiązującymi dla wszystkich jednostek działających na terenie powiatu w sferze rolnictwa — są one jak gdyby dyrektywą i podstawową koncepcją służącą do działalności operatywnej w poszczególnych latach.

A oto jak przedstawiają się kierunki i zadania w zakresie rolnictwa w świetle programu racjonalizacji produkcji rolnej.

W okresie 10 lat (1960—1970) dokonywały i dokonywać się będą w strukturze zasiewów poważne zmiany. Dotyczą one wszystkich grup roślin i mikroregionów w zależności od przyjętego kierunku produkcji.

Generalne założenia i zasady od 1960 do 1965 r. szły w kierunku zmniejszenia powierzchni zbóż i zwiększenie upraw roślin przemysłowych.

W wyniku tej działalności powierzchnia zbóż w okresie ostatnich 5 lat zmniejszyła się o 6.000 ha, czyli z 57,8% do 51,9% w strukturze zasiewów przy czym w grupie zbożowych nastąpił poważny wzrost uprawy pszenicy (około 3.000 ha) na niekorzyść żyta i owsa. Rośliny przemysłowe zwiększyły się o 3.000 ha, czyli z 9,5% w strukturze zasiewów w roku 1960 do 12,9% w roku 1965.

Zmiany te dokonywały się przy równoczesnym ukierunkowywaniu produkcji w określonych rejonach powiatu chociaż działalność ta była jeszcze nieorganizowana i nieskoordynowana, a także niekompleksowa. W największym stopniu odgrywały tu rolę warunki naturalne i przyzwyczajenia produkcyjne.

Podkreślić należy, że już w 1965 r. w powiecie płockim występowało duże zróżnicowanie struktury zasiewów w poszczególnych gromadach. W zbożach różnice te wahały się w granicach 13,8% (Wyszogród 43,3% i Sיעień 57,1% zbóż w strukturze zasiewów). W uprawach przemysłowych różnice były jeszcze większe, ponieważ w dwóch skrajnych przypadkach wynosiły 15 punktów (w Bulkowie 21,2%, a w Podgórzu tylko 6,2%). Pewne zróżnicowanie występowało także w uprawie warzyw, roślin pastewnych i ziemniakach. W szybkim tempie rozwijała się także produkcja zwierzęca, a zwłaszcza trzody chlewnej o kierunku bekonowym. W roku 1960 stan pogłowia trzody chlewnej wynosił około 90 tys. szt., a w roku 1965 osiągnął 120 tys. szt., co w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych daje odpowiednio 81 i 108 szt. Stan pogłowia bydła w tym samym okresie czasu zwiększył się o 6 tys. szt., czyli z 38 do 43 szt. na 100 ha przy jednoczesnym odmłodzeniu stada, w którym udział młodzieży w roku 1960 wynosił 27,8%, a w roku 1965 zwiększył się do 34%.

Lata 1966—1970 będą charakteryzować się jeszcze szybszym rozwojem produkcji rolnej w powiecie płockim. Generalnym założeniem nowej 5-latki w warunkach powiatu płockiego jest wzrost produkcji zbóż, pasz własnych, rozwój warzywnictwa, drobiarstwa i pogłowia bydła. Zgodnie z programem racjonalizacji zakłada się dalsze doskonalenie struktury zasiewów polegające na nieznacznym zmniejszeniu powierzchni roślin zbożowych o około 1.200 ha i doprowadzenie do udziału zbóż w strukturze zasiewów około 50,6% (przy zróżnicowaniu udziału w poszczególnych mikroregionach). Udział pszenicy w grupie zbożowych wzrośnie z 7,2% w 1965 r. do 12% w roku 1970. Powierzchnia roślin przemysłowych utrzymana zostanie na poziomie roku 1965 przy zastosowaniu dużego zróżnicowania nasilenia upraw w poszczególnych mikroregionach w zależności od przyjętego kierunku produkcji. Poważny wzrost w stosunku do roku 1965 nastąpi w uprawie roślin pastewnych — wyniesie on 6,5 tys. ha, co stanowi 47,2%. Wzrost powierzchni roślin pastewnych w uprawie polowej uwarunkowany jest zakładanym rozwojem hodowli bydła.

Powierzchnia uprawy warzyw powinna zwiększyć się o 350 ha, tj. o 36,7% w stosunku do roku 1965 i zajmować w strukturze zasiewów 1,3% wobec 0,9% w roku 1965.

Stan bydła w roku 1970 powinien zwiększyć się w stosunku do roku 1965 o 8,5 tys. szt. i wynosić 49,8 szt. na 100 ha wobec 42,1 szt. w roku 1965. Pogłowie trzody chlewnej zostanie utrzymane na poziomie dotychczasowym, pogłowie drobiu zwiększy się o ponad 520 tys. szt. (zwłaszcza brojlery), czyli o 63,1% w stosunku do stanu istniejącego, a pogłowie koni winno zmniejszyć się o około 4 tys. szt., czyli o 22%.

W programie racjonalizacji produkcji rolnej określone zostały obok kierunków produkcyjnych w poszczególnych mikroregionach także wielkości zadań w postaci wzrostu produkcji globalnej i towarowej rolnictwa oraz wielkości środków produkcji i nakłady inwestycyjne. Wielkość produkcji globalnej, towarowej i towarowości produkcji dla powiatu łącznie w latach 1960—1970 obrazuje tabela Nr 1. Wzrost produkcji globalnej jest wyraźny we wszystkich asortymentach przy czym największy w mleku. W produkcji towarowej największa dynamika występuje w zbożu i mleku. W żywcu natomiast w stosunku do roku 1960 jest duża, a w stosunku do roku 1965 tylko nieznaczna. Towarowość produkcji zbóż w roku 1970 w stosunku do roku 1960 zwiększy się o 2,5 raza, mleka o 9%, żywca o 5,3%, a ziemniaków zmniejszy się o 2,7%. Z podanych liczb widać, że powiat płocki jest wysoko towarowy. Dowodzi tego między innymi i taki fakt, że powiat płocki zajmuje 4,8% obszaru woj. warszawskiego, a daje około 16% produkcji towarowej zbóż, około 8% produkcji towarowej ziemniaków, 8% żywca i 6% mleka w stosunku do produkcji towarowej województwa.

Możliwość osiągnięcia w roku 1970 wysokiej produkcji globalnej i towarowej zarówno w produkcji

zwierzęcej jak i roślinnej jest oparte na realnych przesłankach ekonomiczno-gospodarczych powiatu. Realność tych założeń potwierdza dotychczasowy rozwój produkcji rolnej w powiecie, a zwłaszcza w ostatnich 5 latach. Sprzyjającym czynnikiem do osiągnięcia założonych zadań będą także przewidywane w planie 5-letnim nakłady inwestycyjne i środki produkcji. Wielkość nakładów inwestycyjnych wg wstępnych założeń wyniesie 500 mln zł i będzie dwukrotnie wyższa jak w bieżącym planie 5-letnim. Główne kierunki nakładów to: melioracje 105 mln zł, mechanizacja rolnictwa ponad 200 mln zł i elektryfikacja (50 mln zł). Nawożenie mineralne w roku 1970 winno zwiększyć się w relacji do roku 1965 dwukrotnie i wynosić około 150 kg NPK na 1 ha.

W poważnej mierze zwiększone zostaną także inne środki produkcji w postaci materiałów budowlanych, kredytów bankowych, środków ochrony roślin itp.

Wielkość środków produkcji i nakładów inwestycyjnych z jednej strony oraz racjonalne i jaknajefektywniejsze wykorzystanie tych środków z drugiej strony, pozwoli na uzyskanie znacznie wyższych efektów produkcyjnych jak w bieżącej 5-lacie. Najważniejszym dla powiatu, podobnie zresztą jak dla całego kraju, jest stałe zwiększenie produkcji towarowej rolnictwa. Ten cel przyświecał całemu opracowaniu, przyświecał również będzie w czasie realizacji przyjętych w programie zadań. Wydaje się, że przyjęte zadania w zakresie wzrostu produkcji rolnej na lata 1966—1970, aczkolwiek są bardzo wysokie, powinny być w pełni zrealizowane, pod warunkiem, że wszystkie elementy programu będą wykonywane zgodnie z ustalonymi założeniami.

Tablica 1

**Produkcja globalna, towarowa i towarowość produkcji
w latach 1960—1970 dla powiatu łącznie**

Lata	Produkcja globalna				Produkcja towarowa				Towarowość produkcji			
	zboża tys. ton	ziem- niaki tys. ton	żywiec tys. ton	mleko mln. litr	zboża tys. ton	ziem- niaki tys. ton	żywiec tys. ton	mleko mln. litr	zboża %	ziem- niaki %	ży- wiec %	mle- ko %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1960	104,9	220,7	13,5	64,0	24,5	33,3	10,7	26,3	22,0	15,7	79,2	41,0
1965	110,9	253,0	17,7	78,0	34,5	32,3	15,7	36,5	31,1	12,7	88,7	47,0
1970	117,3	275,0	19,5	114,0	65,0	35,2	16,4	57,0	55,5	12,8	84,5	50,0